

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE

Az alapvető jogok biztosának

JELENTÉSE

az AJB-1308/2025. számú ügyben
egy iskolai kortársbántalmazás körülményeivel összefüggésben
(Előzmény ügy: AJB-1940/2024.)

Érintett szerv:

Pomázi Német Nemzetiségi Általános Iskola
Váci Tankerületi Központ

2025.

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-1308/2025. számú ügyben
(Előzmény ügy: 1940/2024.)**

Az eljárás megindítása

A panaszos szülő a Pomázi Német Nemzetiségi Általános Iskolában (a továbbiakban: Iskola) tapasztaltak kapcsán fordult Hivatalomhoz. A beadvány szerint a gyermeke osztályába járó, sajátos nevelési igényű tanuló kortársaival szembeni bántalmazó magatartása miatt az Iskola – a szülő jelzésére – próbált megoldást találni a helyzetre, azonban a bántalmazások továbbra is rendszerezsek maradtak, mely okán a panaszos szülő kérte a vizsgálatomat.

A panaszbeadvány alapján felmerült az alapjogi visszásság gyanúja, ezért az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 25. § (1) bekezdése alapján megkerestem az iskola igazgatóját és részletes tájékoztatást kértem.

Érintett alkotmányos jog

- a jogállamiság elve és a jogbiztonság követelménye: „*Magyarország független demokratikus jogállam.*” [Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés];
- az emberi méltósághoz való jog: „*Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz*” [Alaptörvény II. cikk];
- az oktatáshoz való jog: „*Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez. Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.*” [Alaptörvény XI. cikk (1) és (2) bekezdései];
- a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga: „*Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.*” [Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés];

Alkalmazott jogforrások

- Magyarország Alaptörvénye
- a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény (a továbbiakban: Gyermekjogi Egyezmény);
- a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.);
- a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény (a továbbiakban: Nkt.);
- az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (a továbbiakban: Ákr.);
- a pedagógusok új életpályájáról szóló 2023. évi LII. törvény (a továbbiakban: Púétv.);
- a pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről szóló 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet (a továbbiakban: Pszr.);
- a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet (a továbbiakban: 20/2012. EMMI rendelet);

A megállapított tényállás

1. A panaszbeadvány

A panaszos szülő szerint gyermeke osztályközösségébe 2022 szeptemberében érkezett egy tanuló, aki korábban is az Iskola tanulója volt és évismétlés miatt került az érintett osztályba. A szülő véleménye szerint a tanuló agresszív, társaival szemben bántalmazó magatartást tanúsít (ollóval támadt rá egy társára, ceruzával akarta kiszúrni társa szemét, kövel dobálta őket), viselkedése kiszámíthatatlan, társait félelemben tartja.

A beadvány alapján a 2022/2023-as tanévben a gyermek által bántalmazott másik tanuló szülei segítséget kértek az Iskolától, az Iskolát fenntartó Váci Tankerületi Központtól (a továbbiakban: tankerület/fenntartó), a Szociális Szolgáltatási Központ Család- és Gyermekjóléti Szolgálatától (a továbbiakban: család-és gyermekjóléti szolgálat) és a Klebelsberg Központtól, azonban nem tudtak érdemi megoldást találni a helyzetre az érintett gyermek szoros felügyeletén és az előírt terápiákon kívül, amelyek a tapasztalat alapján nem minősültek hatékonynak. A panaszos utalt arra is, hogy a 2022/2023-as tanévben két tanulót elvittek a szülők az iskolából az őket ért folyamatos bántalmazások miatt.

A beadványozó szerint az egyik tanítási napon az érintett tanuló előzmény nélkül fojtogatni kezdte gyermekét, akinek egy társa sietett a segítségére, majd az esetet jelezték egy pedagógusnak, „aki rendezte a dolgot”. A gyermekének azóta halálfélelme van. Tekintettel arra, hogy az Iskola nem tudott semmit tenni az ügyben a panaszos feljelentést tett a rendőrségen.

2. Az Iskola igazgatójának válaszában foglaltak

Az Iskola igazgatóját megkeresésemben arra kértem, hogy tájékoztasson azzal kapcsolatosan, miszerint az érintett tanuló bántalmazó magatartása kapcsán érkezett-e hozzá jelzés, segítségkérés vagy felvetés. Az igazgató megerősítette, hogy a tanuló magatartásával szinte az iskolába érkezésének pillanatától kezdve gondok voltak, a legnehezebben kiszámíthatatlanságát lehetett kezelni. Ha fizikailag bántotta egy társát, valóban durva volt, a konkrét esetben ollóval fenyegette, lelökte a lépcsőn, valamint fojtogatás is történt. A tanulóval kapcsolatosan az Iskola jelzéseket küldött a szülőknek, tankerületnek és a családsegítőnek. Amikor a tanuló első osztályos volt, a szülők jelzésére tekintettel az Iskola rendkívüli szülői értekezletet tartott. A gyermek a második osztályt egy budapesti iskolában folytatta, ahonnan év közben el kellett jönnie, az Iskolának, mint körzetes iskolának pedig vissza kellett vennie, ekkor nem abba az osztályba helyezték vissza, ahol tanulmányait megkezdte, hanem a párhuzamos osztályba. Az igazgató utalt arra, hogy a gyermek az átvételkor beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézséggel küzdött, erre tekintettel egy fejlesztő tanár és az iskolapszichológus próbált neki segíteni, de velük nehezen működött együtt. A gyermek az átvétel évében „teljes passzivitásba vonult”, így a tanulmányi minimumot sem teljesítette, ezért évet kellett ismételnie. A 2022/2023-as tanévet évismétlőként kezdte a szülői panaszban érintett osztályban, ekkor a helyzet tovább romlott. A szülők beadványokkal fordultak az Iskola felé, továbbá a fenntartó is vizsgálatot indított.

Az Iskola igazgatója tájékoztatta a fenntartói vizsgálat eredményéről. Eszerint a tankerületi igazgató vizsgálata leszögezte, hogy amennyiben az iskolai osztályközösségben egyes tanulók magatartásával vagy feladatellátásával kapcsolatban problémák merülnek fel, úgy az intézmény vezetői, illetve a pedagógusok jogosultak megválasztani a jogszabályok által biztosított lehetőségek közül az általuk leginkább célravezetőnek tartott pedagógiai módszereket, illetve indokoltan alkalmazható intézkedéseket. Így az Iskola szakmai autonómiájának körében számos intézkedést alkalmazott, mely során jogszabálysértést, belső szabályzat megsértését a vizsgálat nem igazolta. Az Iskola és a tankerület közös célja volt,

hogy a tanulónak esélyt adva meg tudja védeni a többi gyermek alapvető jogait is. Amennyiben az atrocitások folytatódnak, és emiatt szankciók alkalmazására kerül sor, ennek kapcsán szükséges betartani a fokozatosság és arányosság elvét, ugyanakkor az Iskola nem sértheti önkényesen egyik tanuló jogát sem. A fenntartó folyamatosan biztosítja a szükséges fejlesztőpedagógus kapacitást, a differenciált oktatás-neveléshez szükséges feltételeket (pl. egyéni fejlesztéshez iskolapszichológus).

Az Iskola igazgatója jelezte, hogy a fenntartó vizsgálatát követően két gyermeket vittek el szülei az Iskolából. Az egyik gyermek szülei konkrétan megfogalmazták, hogy gyermekük fél, a másik tanuló az érintett gyermek által tanúsított egyik bántalmazásának érintettje volt, a szülők többször kiemelték, hogy a gyermekük nem mer iskolába menni és szintén fél.

Az igazgató tájékoztatása szerint a gyermek sajátos nevelési igényét a 2022/2023-as tanév végén állapította meg a szakértői bizottság kevert specifikus zavarára tekintettel. A tanuló a 2022/2023-as tanévet teljesítette.

A gyermek állapota 2023 novembere körül kezdett ugrásszerűen romlani, ismét kiszámíthatatlanná kezdett válni a viselkedése. Az Iskola 2024. április 16-án behívatta a szülőket egy esetmegbeszélésre, tekintettel arra, hogy a helyzet tarthatatlanná vált. A szülők arról biztosították az Iskolát, hogy a gyermek magán úton is kap pszichológiai megsegítést és próbálnak még többet figyelni rá.

Az igazgató szerint a gyermek osztálya alapvetően jó összetételű, elfogadó, segíteni akaró gyermekekből áll. Folyamatos érzékenyítés történik a pedagógusok és pszichológus által.

A panaszos által jelzett eset az iskolaudvaron történt, amikor a délutános nevelőtől körülbelül 15 méterre játszottak a gyermekek. A pedagógusnak a gyermekek jelezték a gyermekek között kialakult konfliktust, aki a helyszínen ellenőrizte a gyermek állapotát és megbeszélte velük a dolgot. Ezt követően az esetet az Iskola jelezte a család- és gyermekjóléti szolgálatnak és a tankerületnek. Az igazgató tudomása szerint a panaszos szülő rendőrségi feljelentést tett, azonban a rendőrség nem kereste meg az Iskolát. A bántalmazó gyermek „magatartási büntetést” kapott és állandó pedagógiai asszisztenst helyeztek mellé a szabad idős tevékenységekre. A család-és gyermekjóléti szolgálat vezetője és fejlesztő tanára pedig néhány nappal az esemény után tanórán figyelte meg a gyermek viselkedését, amely után esetmegbeszélés tartottak.

Az iskolai konfliktusok kezeléséhez szükséges személyi feltételek kapcsán az igazgató beszámolt arról, hogy az Iskolában félállásban dolgozik az iskolapszichológus, aki a gyermekkel a kezdetektől foglalkozik. A személyében a tavalyi év folyamán egyébként változás történt. Az iskolaorvost és a védőnőt az ügybe nem vonták be. Az iskolai szociális segítő a 2023-as évben segítséget nyújtott az ügyben, a 2024-es év folyamán a túlterheltség és a folyamatos munkaerőcsere miatt nem tudott segíteni. Az intézmény igényelt iskolaórt, de munkaerőhiány okán nem került alkalmazásra.

Azzal kapcsolatos kérdésemre, hogy az Iskola rendelkezik-e a bántalmazás kezelésével összefüggő eljárásrenddel, protokollal, belső szabályozóval, az igazgató az Iskola Háziarendjét küldte meg hivatalomba. A Háziarend szerint „a tanuló személyiségét, emberi méltóságát és jogait tiszteletben kell tartani, a pedagógusnak védelmet kell számára biztosítani mindennemű fizikai és lelki erőszakkal szemben. Az intézményben tilos a fizikai, verbális, mentális és érzelmi agresszió minden formája. A tanuló súlyos kötelezettségszegése esetén a tanulóval szemben a magasabb jogszabályokban előírtak szerinti fegyelmi eljárás indítható. Súlyos kötelezettségszegésnek minősül többek között a szándékos fizikai és/vagy lelki bántalmazás”.

A jövőbeni esetlegesen előforduló hasonló esetek megelőzése érdekében tenni kívánt intézkedés kapcsán az igazgató a gyermekekkel történő beszélgetéseket, az iskolapszichológus munkáját, továbbá azt emelte ki, hogy eleget tesznek jelzőrendszeri

kötelezettségüknek és tartják a kapcsolatot a szülőkkel, valamint a szakemberekkel. Az egyedi esettel kapcsolatosan pedig kiemelte, hogy az érintett tanuló mellé a tanítási órán kívüli időkre pedagógiai asszisztentst helyeztek, továbbá mindent elkövetnek azért, hogy a gyermek mielőbb megkapja a pontos diagnózist. Az iskola által foglalkoztatott gyógypedagógus szerint – figyelembe véve azt, hogy a gyermek a kezdetektől benne van a köznevelési rendszerben – a pontos diagnózisnak rég ki kellett volna derülnie. Tekintettel arra, hogy az autizmus gyanúja is felmerül, nem biztos, hogy a gyermek a neki megfelelő fejlesztést kapja.

Az egyedi eset kapcsán az igazgató kiemelte, hogy **szükség lenne arra, hogy a gyermek megkapja a neki való, személyre szabott segítséget, azonban az Iskola ezt nem tudja biztosítani a számára, tekintettel arra, hogy ehhez a szükséges személyi feltételekkel nem rendelkezik.** Az igazgató véleménye szerint a helyzet megoldása érdekében már több mint 10 szakember és intézmény működött közre, azonban – tekintettel többek között az elégtelen kommunikációra – **a gyermek 10 éves koráig sem született diagnózis, így a megfelelő fejlesztéseket sem kaphatta meg.** Az igazgató hangsúlyozta végül, hogy annak ellenére, hogy **az Iskola alapidokumentumai szerint nem alkalmas sajátos nevelési igényű gyermekek fogadására, jelenleg is 8 sajátos nevelési igényű tanulója van.**

3. A szakértői vélemények

A gyermek óvodába történő beszoktatása és beilleszkedése zökkenőmentesen történt, az óvodás évek alatt enyhébb viselkedési problémái voltak. Az iskola megkezdését követő harmadik héten a pedagógusok jelezték, hogy a gyermek társaival sokszor durván viselkedik, kövel dobálózik és karmol. A Pest Vármegyei Pedagógiai Szakszolgálat Szentendrei Tagintézményének pomázi szakértői bizottsága 2021-ben a gyermeknél magatartási nehézségeket tárt fel. A felülvizsgálat idejét a 2021/2022-es tanévben határozták meg. Intézményeül a Pomázi Német Nemzetiségi Általános Iskolát jelölték meg.

Az érintett gyermek vonatkozásában a 2022-es év folyamán kevert specifikus fejlődési zavart rögzítettek, továbbá felmerült az autizmus-spektrumzavar vizsgálatának szükségessége.

A Pest Vármegyei Pedagógiai Szakszolgálat Budapesti Tagintézményének szakértői bizottsága 2023-ban a **gyermeket sajátos nevelési igényűnek minősítette** „kevert specifikus zavarok” diagnózisára tekintettel. **Kijelölt intézményként továbbra is a Pomázi Német Nemzetiségi Általános Iskolát jelölték meg befogadó nyilatkozat alapján.** A kötelező felülvizsgálat idejét a 2023/2024-es tanévre állapították meg.

4. Az érintett gyermek iskolaváltása

A 2023/2024-es tanévben aktuális kötelező felülvizsgálatkor a gyermeknél autizmus spektrumzavart állapított meg a szakértői bizottság, majd a gyermek 2025. január 6-tól másik iskolában folytatta tanulmányait.

A vizsgálat megállapításai

I. A hatáskör tekintetében

A feladat- és hatáskörömet, ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságaimat az Ajbt. határozza meg. Az Ajbt. 18. § (1) bekezdése szerint az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha hatóság (így a *közigazgatási szerv és a közszolgáltatást végző szerv*) tevékenysége vagy mulasztása az alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár, feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatát – már kimerítette, *vagy jogorvoslati*

lehetőség nincs számára biztosítva.

Az Ajbt. 18. § (2) bekezdés a) pontja értelmében közszolgáltatást végző szerv az állami vagy önkormányzati feladatot ellátó szerv. Az Nkt. 1. § (2) bekezdése rögzíti, hogy a köznevelés közszolgálat, és amelynek általános kereteit és garanciáit az állam biztosítja. Mindebből következően a köznevelés intézményei, illetve azok fenntartói közszolgáltatást végeznek, így tevékenységük vizsgálatára kiterjed a hatásköröm.

A feltárt körülmények szerint a panaszos a rendelkezésére álló jogorvoslati lehetőséget kimerítette, mivel az iskola fenntartójához szülői kérelemmel fordult, saját gyermeke érdekében.

II. Az alapvető jogok tekintetében

Az alapvető jogok biztosa egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggésrendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az országgyűlési biztos következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal, az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazza az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi tesztek.

1. Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése szerint *Magyarország független, demokratikus jogállam.* Az Alkotmánybíróság több határozatában rámutatott, hogy a jogállam nélkülözhetetlen eleme a jogbiztonság. Az Alkotmánybíróság a 30/2012. (VI. 27.) AB határozatában kimondta, hogy az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése és az Alkotmány 2. § (1) bekezdése azonosan deklarálja a jogállami klauzulát, tehát az eddig kialakított alkotmánybírósági gyakorlat továbbra is relevánsnak tekintendő. Az Alkotmánybíróság szerint a jogbiztonság az állam kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is *világosak, egyértelműek*, működésüket tekintve *kiszámíthatóak és előreláthatóak* legyenek a *norma címzettjei számára*.

Az irányadó alkotmánybírósági tézis szerint a jogállamiság elvéből folyó követelmény *a közhatalom, a közigazgatás törvény alá rendeltsége*: a közhatalommal rendelkező szervek a jog által megállapított működési rendben, a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott korlátok között fejtik ki tevékenységüket.

Nem hagyható figyelmen kívül, hogy *a kiszámíthatóság – beleértve az egységes jogalkalmazást – és az eljárási garanciák biztosítása szorosan összekapcsolódik az egyes alanyi alapjogok, szabadságjogok védelmével*, mintegy kölcsönösen feltételezik egymást. Az alapjogok valódi érvényesülését képes kiüresíteni a szabályozás vagy jogalkalmazás hibáiból, zavarából adódó kiszámíthatatlanság, az eljárásra vonatkozó garanciális szabályok félre tétele. Mindebből az is következik, hogy jogállamot csak jogállami eszközökkel lehet szolgálni, az egyes jogsértésekre csak jogállami módon, a jogszabályi rendelkezések, az eljárási garanciák maradéktalan betartása mellett, az arra feljogosított szervezeteknek kell választ adnia.

2. Az Alaptörvény II. cikke alapján az emberi méltóság sérthetetlen, minden embernek *joga van az élethez és az emberi méltósághoz*. A korábban irányadó és az Alaptörvény hatályba lépését követően is hivatkozási pontot jelentő alkotmánybírósági gyakorlat az emberi méltósághoz való joggal kapcsolatosan arra hívja fel a figyelmet, hogy a méltóság az emberi élettel eleve együtt járó minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő. Az egyenlő méltósághoz való jog az élethez való joggal egységben azt biztosítja, hogy ne lehessen emberi életek értéke között jogilag különbséget tenni. *Emberi méltósága és élete mindenkinek érinthetetlen, aki ember, függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől, illetve állapotától, és attól is, hogy emberi lehetőségéből mennyit valósított meg, és miért annyit.* Az Alkotmánybíróság az ember életét és méltóságát egységben szemlélte, ami azt jelenti, hogy nem választhatóak külön az ember társadalmi és biológiai dimenziójához

fűződő jogok. Az emberi méltósághoz fűződő jog az alkotmánybíróság gyakorlatában nem a személy szubjektumától függő méltóságérzethez kapcsolódott, hanem azt jelentette, hogy a jog az életet az emberi minőséggel együtt ismeri el, és kapcsol ahhoz elidegeníthetetlen jogokat. Az emberi méltósághoz való jog a természetes személyek autonómiáját jelenti, az önrendelkezésüknek egy olyan, mindenki más rendelkezése alól kivont magja van, amelynél fogva az ember alany marad, s nem válhat eszközzé vagy tárggyá. A méltósághoz való jognak ez a felfogása különbözteti meg az embert a jogi személyektől, amelyek teljesen szabályozás alá vonhatók, nincs érinthetetlen lényegük.

3. Az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdése alapján minden *magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez, Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja. Az Alaptörvény a személyiség kibontakoztatásának, a tájékozott és felelős polgárrá válásnak az egyik alapvető feltételeként valamennyi magyar állampolgár jogát elismeri a műveltség megszerzésére törekvéshez. E jog érvényesítése szükségszerűen állami cselekvést igényel: az állam az elengedhetetlenül fontos ismeretek megszerzését, a gyermekek megfelelő fejlődését a kötelező – és ezzel összhangban – bárki számára ingyenesen hozzáférhető alapfokú oktatással biztosítja. Az előzőek szerint az állam feladata olyan intézményrendszer kialakítása és működtetése, amely mindenki számára szavatolja az oktatáshoz való jog érvényesülését, és egyben biztosítja a kötelező oktatásban való részvételt. Ez utóbbi követelményhez az Alaptörvény XVI. cikk (3) bekezdése a szülőkre nézve fogalmaz meg kötelezettséget, miszerint kötelesek *kiskorú gyermekükről gondoskodni, amely magában foglalja gyermekük taníttatását.**

4. *A gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogát az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése rögzíti.* A gyermeket főszabályként minden olyan alapvető jog megillet, mint bármely más embert, de ahhoz, hogy a jogok teljességével képes legyen élni, biztosítani kell számára az életkorának megfelelő minden feltételt a felnőtté váláshoz. Erre tekintettel kifejezetten a gyermekek jogaként rögzíti a törvény a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemre és gondoskodásra való jogot. E védelemre és gondoskodásra a gyermek mindenkivel szemben igényt tarthat. Ennek megfelelően a gyermek szülei, családja, az állam és a társadalom valamennyi tagja is köteles a gyermek jogait tiszteletben tartani, és a társadalom fennmaradásának zálogaként biztosítani számára a megfelelő fejlődéséhez szükséges feltételeket. A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga az állam köteleességét alapozza meg a gyermek személyiségfejlődése intézményes védelmére. A gyermek, mint az alapjogok alanya oldalán az életkorból adódó hátrányokat az állam oldaláról az az intézményvédelmi kötelezettség egyenlíti ki, hogy az államnak aktívan kell cselekednie a gyermekek alapvető jogainak előmozdítása, érvényesülése és védelme érdekében.

Ezt az alaptételt megtaláljuk az ENSZ Gyermekjogi Egyezményének preambulumban is, amely rögzíti, hogy a gyermeknek, figyelemmel fizikai és szellemi érettségének hiányára, különös védelemre és gondozásra van szüksége, nevezetesen megfelelő jogi védelemre, születése előtt és születése után egyaránt. Az Egyezmény 1991-től a magyar belső jog részévé vált, részes államaként Magyarország kötelezettséget vállalt a gyermekkel foglalkozó és védelmét biztosító intézmények létesítésre, valamint ezen intézményekben a jogszabályoknak megfelelő szakmai létszám, szakértelem, biztonság, az egészséges környezetet biztosítására. A Gyermekjogi Egyezmény 3. cikke alapelveként minden gyermekekkel kapcsolatba kerülő intézményt és hatóságot a *gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárásra kötelez.*

III. Az ügy érdemében

1. A bántalmazással kapcsolatosan

A Gyermekjogi Egyezmény 19. cikke hangsúlyozza a gyermekek egyenlő jogait, méltóságuk, fizikai és személyes épségük tiszteletben tartását, e cikk értelmében a gyermeket védeni kell a fizikai vagy érzelmi erőszak minden formájától, amíg a szülők vagy mások gondozásában (pl. az oktatási-nevelési intézményben) van. A Gyermekjogi Egyezmény nyomán a gyermekek egyenlő jogait, méltóságuk, fizikai és személyes épségük tiszteletben tartásának követelménye tételesen megjelennek a köznevelésre vonatkozó jogszabályokban.

A Púétv. 67. § (1) bekezdése értelmében a köznevelési foglalkoztatotti jogviszonyban álló alapvető feladata a rábízott gyermekek, tanulók nevelése, oktatása, iskolában a kerettantervben előírt törzsanyag átadása, elsajátításának ellenőrzése, sajátos nevelési igényű tanuló esetén az egyéni fejlesztési tervben foglaltak figyelembevételével. Ezzel összefüggésben kötelessége különösen, többek között, hogy előmozdítsa a gyermek, tanuló erkölcsi fejlődését, a közösségi együttműködés magatartási szabályainak elsajátítását, és törekedjen azok betartására, valamint a gyermek testi-lelki egészségének fejlesztése és megóvása érdekében tegyen meg minden lehetséges erőfeszítést. Az Nkt. 46. § (2) bekezdése szerint *„a gyermek személyiségét, emberi méltóságát és jogait tiszteletben kell tartani, és védelmet kell számára biztosítani fizikai és lelki erőszakkal szemben. A gyermek és a tanuló nem vethető alá testi és lelki fenyegetésnek, kínzásnak, kegyetlen, embertelen, megalázó büntetésnek vagy bánásmódnak.”* Az Nkt. 46. § (3) bekezdése értelmében pedig a gyermeknek joga, hogy a nevelési-oktatási intézményben biztonságban és egészséges környezetben neveljék és oktassák.

Mindezek alapján tehát az emberi méltósághoz való jog a köznevelés intézményeiben az oktatás-nevelés valamennyi szereplőjét megillető alkotmányos alapjog. Ez alapján tilalmazott a tanulók testi és lelki bántalmazása. Az emberi méltósághoz való jog a tanulókat az életkorukra való tekintet nélkül megilleti, amelyre a gyermekek felügyeletét ellátó pedagógusoknak különös figyelmet kell fordítaniuk. Az emberi méltóság sérelmét okozza többek között, a tanulók testi bántalmazása.

1.1. Iskolai fegyelmi eljárás és fegyelmezési intézkedések alkalmazása

A kortárs bántalmazás, mint az iskolai magatartási szabályok súlyos megszegésének kapcsán utalnom szükséges a tanuló Nkt-ban is rögzített kötelezettségeire és az Nkt. fegyelmi eljárást meghatározó rendelkezéseire is. Az Nkt. 46. § (1) bekezdése alapján a tanuló kötelessége többek között, hogy megtartsa az iskolai tanórai és egyéb foglalkozások, az iskola helyiségei és az iskolához tartozó területek használati rendjét, az iskola szabályzatainak előírásait, továbbá óvja saját és társai testi épségét. Mindezentúl az Nkt. a tanuló jogaként azt is rögzíti, hogy személyiségi jogait, így különösen személyiségének szabad kibontakoztatásához való jogát, önrendelkezési jogát, cselekvési szabadságát, családi élethez és magánélethez való jogát a nevelési-oktatási intézmény tiszteletben tartsa, e jogának gyakorlása azonban nem korlátozható másokat ugyanezen jogainak érvényesítésében, továbbá *nem veszélyeztetheti a saját és társai, a nevelési-oktatási intézmény alkalmazottai egészségét, testi épségét*, valamint a művelődéshez való jog érvényesítéséhez szükséges feltételek megteremtését, fenntartását.

Az Nkt. 58. § (3)-(5) bekezdései szerint, amennyiben a tanuló a kötelességeit vétkeesen és súlyosan megszegi, fegyelmi eljárás alapján, írásbeli határozattal fegyelmi büntetésben részesíthető, azonban tíz év alatti tanulóval szemben fegyelmi eljárás nem indítható. Ennek

ismeretében tehát a fegyelmi eljárás megindításának három feltétele van. Az első a tanuló kötelességeinek megszegése. A tanulói kötelességeket az Nkt. 46. § (1) bekezdése felsorolásszerűen rögzíti, ide tartozik, hogy a tanuló megtartsa az iskolai tanórai, egyéb foglalkozások, az iskola helyiségei és az iskolához tartozó területek használati rendjét, a tanuló az iskola vezetői, pedagógusai, alkalmazottai, tanulótársai emberi méltóságát és jogait tiszteletben tartsa, tiszteletet tanúsítson irántuk, valamint óvja saját és társai testi épségét, egészségét.

A második és harmadik feltétel a vétkesség és a súlyosság, amelyek fogalmát az Nkt. nem határozza meg. Mindezek alapján a vétkesség fogalmára más jogágak (pl. a büntetőjog, a polgári jog) szabályozásából lehet következtetni. Vétkes kötelességszegésről jellemzően akkor beszélhetünk, ha a tanuló nem úgy járt el, ahogyan az az adott helyzetben elvárható és tisztában volt magatartásának következményével. Ennek két alakzata van: a gondatlanság vagy a szándékosság. A harmadik feltételként rögzített a kötelességek súlyos megszegésének megítélése pedig csak az eset egyedi körülményei alapján lehetséges.

Lényeges elem, hogy az Nkt. alapján a fegyelmi eljárás lefolytatása mindig mérlegelhető, csak akkor kötelező lefolytatni, ha maga ellen kéri a tanuló, vagy annak szülője.

Ha a tanuló a kötelességeit vétkesen és súlyosan megszegi, akkor fegyelmi eljárás alapján, írásbeli határozattal fegyelmi büntetésben részesíthető. Fegyelmi büntetések az Nkt. 58. § (4) bekezdése alapján az alábbiak lehetnek: megrovás, szigorú megrovás, meghatározott kedvezmények, juttatások csökkentése, megvonása, áthelyezés másik osztályba, tanulócsoportba vagy iskolába, eltiltás az adott iskolában a tanév folytatásától vagy kizárás az iskolából. Ezzel összefüggésben utalni kívánok arra, hogy a fegyelmi büntetésként kiszabható „meghatározott kedvezmények, juttatások csökkentése vagy megvonása” kapcsán az Oktatási Hivatal 2016-ban kiadott, a fegyelmi eljárások szakmai ellenőrzéséről szóló, nyilvánosan elérhető jelentése a kedvezmény megvonásként legtipikusabban a nem tanórai kereteken belül tartott és nem a tanulmányi előmenetelhez kapcsolódó programokon való részvételtől való eltiltást jelölte meg, valamint kivételes esetekben az anyagi juttatás megvonását.

A fenti fegyelmi eljárástól eltérően a fegyelmező intézkedések formáit és alkalmazásának elveit az 20/2012. EMMI rendelet 5. § (1) bekezdés f) pontja alapján az iskola házirendje rögzíti.

Az Iskola 2024-ben készült Házirendje rögzíti, hogy azt a tanulót, aki tanulmányi kötelezettségeit folyamatosan nem teljesíti vagy a tanulói házirend előírásait megszegi vagy büntetőjogi és fegyelmi eljárás hatálya alá nem tartozó vétséget követ el vagy igazolatlanul mulaszt, a cselekmény súlyának megfelelő büntetésben lehet részesíteni. Az iskolai büntetések formái a szaktanári figyelmeztetés, a napközis nevelői figyelmeztetés, az osztályfőnöki figyelmeztetés, az osztályfőnöki intés, az osztályfőnöki megrovás, az intézményvezetői figyelmeztetés, az intézményvezetői intés, az intézményvezetői megrovás, a nevelőtestületi figyelmeztetés, a nevelőtestületi intés és a nevelőtestületi megrovás. A tanuló súlyos kötelezettségszegése esetén a tanulóval szemben a magasabb jogszabályokban előírtak szerinti fegyelmi eljárás indítható. A fegyelmi eljárás megindításáról az iskola intézményvezetője vagy a nevelőtestület dönt. Súlyos kötelezettségszegésnek minősül: iskola engedély nélküli elhagyása, szándékos károkozás, *szándékos fizikai és/vagy lelki bántalmazás* (pl.: zaklatás, zsarolás, fenyegetés, megalázás, veszélyeztetés, tettelegesség), tulajdon elleni cselekmény, többszöri figyelmeztetés után is fennálló rendbontó magatartás, illetve az iskola dolgozóival szemben tanúsított engedetlen, provokatív, durva, magatartás. A büntetést írásba kell foglalni, és azt a szülő tudomására kell hozni.

Amint azt a korábbi, iskolai fegyelmi eljárásokat vizsgáló ombudsmani jelentések¹ is rögzítették a két alternatíva között érdemi különbség van. A fegyelmi eljárás a *törvényben*

¹ Lásd az AJB-1040/2021, AJB-587/2023. számon kiadott jelentéseket.

részletesen szabályozott, míg az iskola saját döntése alapján a házirendjében állapíthatja meg a fegyelmezési intézkedéseket.

A feltárt tényállás szerint a bántalmazó gyermek tekintetében a panaszos gyermekének fojtogatását követően fegyelmi eljárás – noha arra az iskola mérlegelési joga keretében a gyermek életkora és a cselekmény súlya alapján lehetőség lett volna – nem indult. Helyette az iskola „magatartási büntetésben” részesítette, továbbá a pedagógus elbeszélgetett vele.

A fentiek ismeretében megállapítom, hogy az Iskola házirendje tévesen alkalmazza a „magatartási büntetés” kategóriát. Az Iskola házirendje ugyanis a fegyelmezési intézkedéseket szabályozhatja, büntetés megállapítása csak a fegyelmi eljárás lefolytatását követően lehetséges, és csak az Nkt. 58. § (7) bekezdésében felsorolt fegyelmi büntetések alkalmazhatók. Rá kell mutatnom arra is, hogy az Iskolai házirend szerint lehetőség van különböző megrovás „büntetés” alkalmazására, amely fogalom használat alkalmas a két különböző súlyú felelősségre vonás eltéréseinek összemosására, hiszen a törvény által szabályozott fegyelmi eljárás szerint két büntetési forma is hasonlóan nevesített: így a megrovás és a szigorú megrovás büntetés. Mindezek alapján megállapítom, hogy az Iskola tanulóinak szabályszegésével összefüggő felelősségre vonást szabályozó előírások a jogbiztonság követelményébe ütközve alapjogi visszásságot idéznek elő.

1.2. Iskolán kívüli szakemberek bevonása

A 20/2012. EMMI rendelet 129. § (2) bekezdése szerint a nevelési-oktatási intézmény közreműködik a tanulók veszélyeztetettségének megelőzésében és megszüntetésében, ennek során együttműködik a gyermekjóléti szolgálattal, a gyermekjogi képviselővel, valamint a gyermekvédelmi rendszerhez kapcsolódó feladatot ellátó más személyekkel, intézményekkel és hatóságokkal. A 20/2012. EMMI rendelet 129. § (3) bekezdése szerint, ha az intézmény a tanulót veszélyeztető okokat pedagógiai eszközökkel nem tudja megszüntetni, vagy a tanulóközösség védelme érdekében indokolt, megkeresi a gyermek- és ifjúságvédelmi szolgálatot vagy más, az ifjúságvédelem területén működő szervezetet, hatóságot, amely javaslatot tesz további intézkedésekre.

A Gyvt. meghatározza a gyermekvédelmi jelzés megtételére alapot adó veszélyeztetettség, illetve a súlyos veszélyeztetés fogalmát.² A Gyvt. 17. § (2) bekezdése szerint – egyéb szervek és személyek mellett – a gyermek veszélyeztetettsége esetén a köznevelési intézmények is kötelesek jelzéssel élni a gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó szolgáltatónál. A gyermek bántalmazása, súlyos elhanyagolása vagy egyéb más, súlyos veszélyeztető ok fennállása, továbbá a gyermek önmaga által előidézett súlyos veszélyeztető magatartása esetén pedig hatósági eljárást kell kezdeményezniük.

A veszélyeztetettség meghatározásának a szakirodalma rendkívül széles, számos szakmai útmutató, kézikönyv, módszertani ajánlás született a témában, amelyek jellemzően két dolgot emelnek ki: az egyik, hogy minden olyan helyzetet veszélyeztetettségként kell értékelni, amely árt a gyermeknek. A másik lényeges szempont pedig, hogy objektív kritériumok alapján kell vizsgálni a veszélyeztetettség kérdését, már csak amiatt is, mert számos olyan élethelyzet adódhat, mely egy adott közösség értékrendje szerint nem veszélyes, ám ettől függetlenül a gyermek kárára van. Veszélyeztetett a gyermek akkor is, ha testi vagy pszichés fejlődését ártalmas környezeti hatások, rossz interperszonális kapcsolatok

² A Gyvt. 5. § n) pontja alapján a veszélyeztetettség olyan – a gyermek vagy más személy által tanúsított – magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza. A Gyvt. 72. § (2) bekezdés értelmében súlyos veszélyeztetettségnek minősül a gyermek olyan bántalmazása, elhanyagolása, amely életét közvetlen veszélynek teszi ki, vagy testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődésében jelentős és helyrehozhatatlan károsodást okozhat.

akadályozzák, károsítják, továbbá a veszélyeztetettség megnyilvánulhat mulasztásban vagy egy konkrét cselekményben, előidézhetheti bárki, akár maga a gyermek is.³

A feltárt tényállás szerint a bántalmazási esetet az Iskola jelezte a család- és gyermekjóléti szolgálat felé. Továbbá bevonta az iskolai szociális munkást is, aki túlterheltsége miatt a 2024-es évben sem tudott az iskola segítségére lenni.

A Gyvt. 40/A. § (2) bekezdés ag) pontja alapján a gyermekjóléti központ a gyermekjóléti szolgálatnak a 39. §, a 40. § (2) bekezdése és az Szt. 64. § (4) bekezdése szerinti általános szolgáltatási feladatain túl a gyermek családban nevelkedésének elősegítése, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése érdekében a gyermek igényeinek és szükségleteinek megfelelő önálló egyéni és csoportos speciális szolgáltatásokat, programokat nyújt, amelynek keretében biztosítja az óvodai és iskolai szociális segítő tevékenységet.

Az óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység módszertani útmutató⁴ szerint az óvodai és iskolai szociális tevékenység egy speciális segítségnyújtási forma, mely a szociális munka etikai kódexét betartva, a szociális munka módszereinek és eszközeinek felhasználásával *támogatja a gyermeket, a gyermek családját, az iskola, óvoda és kollégium pedagógusait és alkalmazottjait*, a jelzőrendszer egyéb tagját (pl. iskolaőr, iskolai védőnő) elsődlegesen *a nevelési-oktatási intézmény helyszínén*, de ettől eltérően feladathoz és programhoz illeszkedően más helyszínen is. E segítő tevékenység célja az óvodás- és iskoláskorú gyermekek, *tanulók sikeres előmenetelének támogatása*, családban történő nevelkedésének segítése, *egészségfejlesztése, veszélyeztetettségének megelőzése, a kialakult veszélyeztetettség megszüntetésében való közreműködés, illetve a szociális, oktatási és egészségügyi ágazat szerepelői közötti szoros együttműködés kialakítása és fenntartása.*

Az Iskola a feltárt tényállás szerint a jelzési kötelezettségének eleget tett, bevonta a család- és gyermekjóléti szolgálatot, rajta keresztül az iskolai szociális munkást is. Utalnom szükséges arra a tényre is, hogy az iskolai szociális munkás – az Iskolától kapott információ szerint – túlterheltsége miatt csak rövid ideig nyújtott segítséget. Összességében azonban a szervek bevonásával sem sikerült az iskolában az érintett gyermek osztályában a tanuláshoz szükséges nyugalmas, biztonságos feltételek megteremtése, továbbá a gyermek tényleges integrálása az iskolai osztályba. Mindezekre tekintettel a kialakult helyzet visszasságot okoz a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárás elvének érvényesülésével összefüggésben.

1.3. Az iskolapszichológus szerepe a bántalmazás megelőzésében és annak feldolgozásában

Az iskolapszichológus az iskola szervezeti keretei között alkalmazza szaktudását. A 20/2012. EMMI rendelet 132. § (3) bekezdése szerint a gyermekek beilleszkedését, társas kapcsolatait javító intézkedésekben, valamint a 132. § (3) c) pontja értelmében a nevelési-oktatási intézményben észlelt személyközi konfliktusok és az erőszakjelenségek megoldásában való közreműködés az iskolapszichológus feladata. A 20/2012. EMMI rendelet 131. § (3) bekezdése szerint, ha a pedagógus a tanuló bántalmazását, deviáns viselkedésformákat észlel, az adott osztály vagy tanulócsoport nevelésében, oktatásában közreműködők bevonásával esetmegbeszélést kezdeményez, majd a pedagógusokkal közösen feltárja azokat a lehetséges okokat, amelyek a viselkedés sajátos formájához vezethettek. A konfliktusban érintett tanulók az iskolapszichológus kiemelt segítségével részesülnek. Rá kell mutatni a 20/2012. EMMI rendelet 131. § (4) bekezdésére: ennek értelmében, ha az érintett tanuló vagy a tanulók csoportja vonatkozásában **a viselkedési problémák ismétlődő jellegűek, az intézmény vezetője**

³A veszélyeztetettségről összefoglalóan a PTE ÁJK-n készült tudományos értekezést, lásd: <https://ajk.pte.hu/sites/ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/dudas-atilane-dr-korinek-beata-zsofia/dudas-atilane-dr-korinek-beata-zsofia-muhelyvita-ertekezes.pdf> 76-77. o

⁴ <https://szocialisportal.hu/elkeszult-az-ovodai-es-iskolai-szocialis-segito-tevekenyseg-modszertani-utmutatoja/>

értesíti (tanuló esetén) az iskolapszichológust, és egyúttal meghatározza azt az időpontot, amikor a tanuló köteles a pszichológus tanácsadásán részt venni.

A feltárt tényállás szerint az Iskolában félállásban dolgozik iskolapszichológus, aki a gyermekkel a kezdetektől foglalkozott. Az osztályban a gyermekek között – amint az ügy alapjául szolgált beadvány részletesen tartalmazta – többször történt durva kortárs bántalmazás, ugyanakkor az igazgató nem utalt arra válaszában, hogy a bántalmazó gyermek számára előírta volna az iskolapszichológus tanácsadásán való kötelező részvételét, amely mulasztás ugyancsak visszásságot okoz a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárás elvének érvényesülésével összefüggésben.

1.4. Iskolai bántalmazási protokoll szükségessége

A gyermek, illetve a tanuló egyik alapvető joga a tájékoztatáshoz való jog, amely más jogok gyakorlásának előfeltétele is egyben. Az Nkt. 46. § (6) bekezdés e) pontja alapján a tanuló joga különösen, hogy hozzájusson a jogai gyakorlásához szükséges információkhoz, tájékoztassák a jogai gyakorlásához szükséges eljárásokról.

Az igazgató válaszai alapján megállapítható, hogy az Iskola nem rendelkezik külön a bántalmazás kezelésével összefüggő eljárásrenddel, protokollal, belső szabályozóval, csupán a Házirend tartalmaz a bántalmazással összefüggő általános jellegű szabályokat.

Figyelembe véve azt, hogy az Iskola nem rendelkezik belső eljárásrenddel arra vonatkozóan, hogy kinek és pontosan mit kell tennie, milyen dolgozói együttműködés szükséges egy bántalmazási eset bekövetkezése esetén az arról való tudomásszerzést követően, így a tanulók sem ismerhetik egy esetlegesen megtörtént bántalmazás kezelésére – és/vagy kivizsgálására szolgáló eljárást. Az egyedi belső eljárásrend kialakítása mellett segítségül szolgálhatnak az egyes módszertani útmutatók is, így „A gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszüntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan”⁵ címmel 2017-ben kiadott útmutató, amely a bántalmazás jeleire, gyanújeleire, valamint a jelzőrendszeri tagok feladataira is kitér. Továbbá a 2018. július 1-jétől alkalmazandó, 2022-ben és 2024-ben módosított „A gyermekvédelmi szakellátást nyújtó intézményekben, nevelőszülői hálózatokban és a javítóintézetekben ellátott gyermekek és fiatal felnőttek bántalmazási eseteinek kivizsgálására és kezelésére vonatkozó” intézményi, fenntartói és ágazati módszertan is, amely többek között definiálja a gyermekbántalmazás fogalmát, valamint tartalmazza a gyermekvédelmi szakellátáson belül követendő eljárásrendet. A fentiekén kívül az AJB-686/2022. számon kiadott jelentésem már rögzítette, hogy a „Resztoratív sérelemkezelés a köznevelési intézményekben” címmel, elsősorban a digitális térben felmerülő sérelmek kapcsán az Emberi Erőforrások Minisztériuma ajánlást adott ki. Kiemelendő végül az Európai Iskolák rendszerében jól működő, 2022-ben életbe lépett „Gyermekek jóllétéhez kapcsolódó szakpolitikai keretrendszer”, amely a bántalmazás felismerése, kezelése tekintetében módszertani útmutatóként szolgál.

A bántalmazási esetek kezelésére az intézményi belső protokoll, eljárásrend segítséget nyújthat mind a tanulók, mind a dolgozók részére. Ebből következően az iskolai protokoll – bár annak elfogadása jogszabály által nem elvárt – hiánya mégis alkalmas arra, hogy a gyermekek védelemhez és gondoskodásához való jogával összefüggő visszásságot okozzon, a jogsérelem súlyos és közvetlen veszélyét idézze elő.

⁵„A gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszüntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan” a Szociális Ágazati Portálon (<https://szocialisportal.hu>) is olvasható.

Összességében az ügyben érintett osztályban zajlott kortárs bántalmazással kapcsolatosan a feltárt körülmények szerint az Iskola különböző intézkedéseket tett, így többek között pedagógiai eszközökkel igyekezett megoldani a kérdést, majd jelzéssel fordult a család- és gyermekjóléti szolgálathoz, továbbá sor került egy rövid időre az iskolai szociális munkás bevonására is, a bántalmazó gyermekkel szemben jogi értelemben vett fegyelmezési eszközt is alkalmaztak, illetve iskolapszichológus is rendelkezésre állt. Mindezek ellenére az osztályban jelentős feszültség alakult ki az általánosságban elfogadott magatartási szabályokat sorozatosan megszegő, annak határait átlépő tanuló viselkedése miatt, amely odáig jutott, hogy az osztály több tanulójaiban olyan félelmet váltott ki, mely egyes tanulók iskolaváltásához vezetett. Álláspontom szerint az osztályban kialakult helyzet önmagában összeegyeztethetetlen az osztály tanulójának emberi méltóságához való jogával, továbbá visszasságot okoz, a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggésben, figyelemmel arra, hogy a gyermekek alapvető joga a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelem és gondoskodás. E védelemre és gondoskodásra a gyermek mindenkiel szemben igényt tarthat, így az iskolának is kötelessége a gyermekek e jogait tiszteletben tartani, és biztosítani számukra a megfelelő fejlődéséhez szükséges feltételeket.

2. A sajátos nevelési igényű tanulók számára biztosítandó feltételekkel összefüggésben

Az Nkt. 47. § (1) bekezdésében foglalt rendelkezése szerint ugyanis „a sajátos nevelési igényű gyermeknek, tanulónak joga, hogy különleges bánásmód keretében állapotának megfelelő pedagógiai, gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai ellátásban részesüljön attól kezdődően, hogy igényjogosultságát megállapították. A különleges bánásmódnak megfelelő ellátást a szakértői bizottság szakértői véleményében foglaltak szerint kell biztosítani.” A szakértői véleményben foglaltak alapján lesz jogosult tehát a gyermek az iskolában azokra a fejlesztésekre, amelyeket a bizottság megállapított.

A sajátos nevelési igényű gyermek is válthat iskolát: ennek az egyik módja, ha a szakértői bizottság a felülvizsgálatok során úgy ítéli meg, hogy a gyermek számára egy másik iskola a megfelelő, illetve a gyermek szülője kezdeményezi az iskolaváltást. Ez utóbbi szabályait a Pszr. 20. § (3) bekezdése rendezi, tehát, ha a sajátos nevelési igényű tanuló iskolát kíván változtatni, szándékáról a tanuló szülőjének írásban tájékoztatnia kell a szakértői bizottságot. Amennyiben az az iskola, amelybe a tanuló az átvételét, felvételét kéri, az adott sajátos nevelési igényre tekintettel szerepel az intézményi jegyzékben, a szakértői bizottság a bejelentést tizenöt napon belül írásban tudomásul veszi, és szakértői véleményének az iskola kijelölésére és az iskolába történő beiratkozásra vonatkozó rendelkezéseit módosítja. Ha az iskola nem vagy nem az adott fogyatékosagra tekintettel szerepel az intézményi jegyzékben, a szakértői bizottság a tanuló – szükség szerinti – vizsgálata után új szakértői véleményt készít. A tanuló vizsgálata mellőzhető, ha a meglévő vizsgálati eredmények kiegészítésére nincs szükség.

Az Iskolának a fenntartói feladatot ellátó tankerület által 2024. szeptember 4-én kiadott, 2024. szeptember 1-től hatályos szakmai alapidokumentuma szerint köznevelési alapfeladatai az „általános iskolai nevelés-oktatás”, a „nemzetiséghez tartozók általános iskolai nevelése-oktatása”, az „egész napos iskola”, „egyéb foglalkozások: napközi, tanulószoba”, „iskolai könyvtár: iskolai / kollégiumi könyvtár”, „mindennapos testnevelés biztosításának módja: saját tornaterem”, „a testnevelésórák keretében megvalósított úszásoktatás módja: együttműködésben, megállapodás alapján”. Az Iskola tehát az alapidokumentuma szerint sajátos nevelési igényű tanulók iskolai nevelés-oktatását nem látja el. Ezt rögzíti egyben az Iskola 2023-ban készült Pedagógiai Programja is, amely szerint az Iskola alapidokumentuma nem tartalmazza a sajátos nevelési igényű gyermekek ellátását. Ugyanakkor utal arra is, hogy amennyiben az Iskolával jogviszonyban lévő tanulóról időközben kiderül, hogy sajátos nevelési igényű és a gyermek számára megfelelő

intézménybe helyezése nem lehetséges, utazó gyógypedagógus, illetve más szakember segítségét veszik igénybe és igyekeznek a számára kijelölt fejlesztéseket teljes mértékben biztosítani.

Az ügyben érintett tanuló sajátos nevelési státuszát 2023. június 9-én kiadott szakértői bizottsági vélemény állapította meg, ekkor a szakértői bizottság figyelemmel az Iskola befogadó nyilatkozatára kijelölt intézményként az Iskolát jelölte meg. Ezzel összefüggésben utalnom szükséges az Nkt. azon rendelkezéseire, amelyek rögzítik a kiemelt figyelmet igénylő tanulók körét és jogait. A kiemelt figyelem azt jelenti, hogy az e körbe tartozók sajátos tulajdonságuk, helyzetük, állapotuk miatt az átlagostól eltérő foglalkozást, figyelmet, speciális szakértelmet, eszközöket és felszerelést igényelnek. E csoport alcsoportjába tartoznak azok a gyermekek és tanulók, akik számára egyben különleges bánásmódot is szükséges biztosítani. Így többek között a sajátos nevelési igényű tanulók, akik a szakértői bizottság véleménye alapján többek között pszichés fejlődési zavarral küzdenek.

Az érintett tanuló számára a szakértői bizottság a szakértői véleményében annak ellenére jelölte ki az Iskolát, illetve az Iskola a tanulót annak ellenére fogadta továbbra is, hogy megállapításra került a tanuló sajátos nevelési igénye, amely tanulók ellátása az Iskola alapidokumentumában meghatározott köznevelési feladatok között nem szerepel.

A fentieken túl az Iskola igazgatója arra is utalt, hogy annak ellenére, hogy az alapidokumentumok szerint az Iskola nem sajátos nevelési igényű gyermekeket ellátó nevelési-oktatási intézmény, mégis jelenleg is 8 fő sajátos nevelési igényű tanulója van. Az Iskola ugyanakkor megfelelő szakemberek hiányában nem tudja biztosítani a megfelelő fejlesztéseket.

Az Iskola ezen eljárásával a jogállamiság elvéből következő jogbiztonság követelményének sérelmén túl az érintett gyermekek számára megfelelő oktatáshoz való jogával összefüggő visszásságot okozott, mivel az Iskolában tanuló sajátos nevelési igényű gyermek oktatását az Iskola az alapidokumentuma szerint nem köteles biztosítani. Fontos azonban kiemelni azt is, hogy amennyiben az Iskola tanulói között sajátos nevelési igényű tanulók is felvételre kerültek, ebben az esetben az adott nevelési oktatási intézményt a tanulók állapotuknak megfelelő nevelése, oktatása alól az Iskola nem mentesülhet. Ebben az esetben az érintett sajátos nevelési igényű tanulók fejlesztéséhez, oktatásához szükséges feltételeket meg kell teremteni akár a saját alapidokumentuma módosításának kezdeményezésével, továbbá az iskolán belüli feltételek megteremtésével, vagy – mérlegelve a gyermekek legjobb érdekét – az érintett tanulók más olyan nevelési oktatási intézménybe való áthelyezésével (az Iskola fenntartójának és az illetékességgel rendelkező szakértői bizottság bevonása mellett), ahol a feltételek az érintett tanulók állapotának megfelelően rendelkezésre állnak.

3. A szakértői bizottság véleményének felülvizsgálata kapcsán

A szakértői vélemény felülvizsgálata kapcsán kiemelendő, hogy a Pszr. 17. § (1) bekezdés i) pontja, amelynek értelmében a szakértői bizottság a szakértői véleményében tesz javaslatot a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló ellátására, az ellátás módjára, formájára és helyére, az ellátáshoz kapcsolódó pedagógiai szakszolgálatok típusaira, a szükséges szakemberre és annak feladataira. A szakértői véleménynek tartalmaznia kell a hivatalból történő felülvizsgálat időpontját. A Pszr. 22. § (1) bekezdése alapján, ha a tanuló sajátos nevelési igényű, a szakértői bizottság hivatalból, hatósági megkeresésre, szülői kérelemre, vagy a gyermek oktatását ellátó iskola kérelme alapján felülvizsgálati eljárást folytat le. A felülvizsgálati eljárásra – a folyamatos figyelemmel kísérés kivételével – a szakértői bizottsági vizsgálatra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni. A felülvizsgálat gyakoriságát a Pszr. 22. § (2) – (3) bekezdése határozza meg, így főszabályként, a szakértői bizottság szakértői véleményét a végrehajtásának megkezdését követő első nevelési év, tanév során hivatalból felül kell vizsgálni. Ha a gyermek, tanuló enyhe értelmi fogyatékos, illetve

egyéb pszichés fejlődési zavarral küzd, a szakértői véleményt az első hivatalból történő felülvizsgálat után addig a tanévig, amelyben a tanuló a tíz éves életkort betölti minden második, azt követően és egyéb fogyatékoság, valamint autizmus spektrum zavar esetében, illetve ha a tanuló beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzd, addig a tanévig, amelyben a tanuló a tizenhatodik életévét betölti, minden harmadik tanévben hivatalból felül kell vizsgálni.

A felülvizsgálat lehetősége és módja pedig attól függően alakul, hogy ki a kezdeményezője, ideértve, ha hivatalból indul. A Pszr. 23. § (1) bekezdése szerint a szülő a felülvizsgálati eljárást bármikor kezdeményezheti. A szakértői bizottság a szülő kérelmére akkor köteles lefolytatni a felülvizsgálati eljárást, ha a hivatalból történő felülvizsgálat óta több mint hat hónap telt el, és a soron következő, hivatalból történő felülvizsgálat időpontjáig több mint hat hónap van hátra. A Pszr. 23. § (4) bekezdése értelmében a **gyermek oktatását ellátó iskola a felülvizsgálati eljárást – tanévenként legfeljebb egy alkalommal – bármikor kezdeményezheti, amelyről – a felülvizsgálat szükségességének indokolásával – a szülőt tájékoztatni köteles.**

A Pszr. 11. § (2) bekezdése alapján, ha a járási szakértői bizottság megítélése szerint a gyermeknél a sajátos nevelési igény valószínűsíthető, saját vizsgálatának dokumentációját és annak eredményeit, a vizsgálat alapján tett megállapításait, valamint a rendelkezésükre álló egyéb iratokat megküldi a vármegyei szakértői bizottság részére. A Pszr. 12. § (2) bekezdés c) pontja értelmében a vármegyei szakértői bizottság diagnosztikai feladata a Pszr. 11. § (2) bekezdésében meghatározott esetben a kiegészítő vizsgálat végzése, a korai fejlesztésre és gondozásra való jogosultság, a sajátos nevelési igény, a beilleszkedési, a tanulási, a magatartási nehézség megállapítása vagy kizárása, a szakértői vélemény elkészítése és kiadása.

A feltárt tényállás szerint a 2021. május 26-án kelt szakértői vélemény az általános iskola és a szülő együttes kérésére készült, a felülvizsgálat idejét a szakértői bizottság a 2021/2022-es tanévben állapította meg, figyelemmel arra, hogy a szakértői bizottság a tanuló fejlődését az első szakértői vélemény végrehajtásának megkezdését követő első tanévben felülvizsgálja. A gyermek 2022 tavaszától lett ismételt az Iskola tanulója. Az Iskola a gyermek szakértői vizsgálatának *felülvizsgálatát 2022. október 10-én kezdeményezte az illetékes járási szakértői bizottságánál. A felülvizsgálat végül 2023. június 9-én kelt megyei szintű szakértői vélemény* kiadásával zárult, figyelemmel arra, hogy a vizsgálat során a sajátos nevelési igény valószínűsége merült fel, amely a vizsgálat eredményei alapján be is igazolódott. Az újabb kötelező felülvizsgálat idejét a szakértői bizottság a 2023/2024-es tanévben határozta meg.

Hivatalom az Iskolát ismét megkeresve tájékozódott a szakértői bizottság véleménye felülvizsgálatának eredményéről. Az Iskola igazgatójának tájékoztatása szerint a tanulónál a felülvizsgálat autizmus spektrumzavart állapított meg és a gyermek számára 2025 januárjától az állapotának megfelelő új iskolát jelöltek ki, ahol a gyermek tanulmányait folytatja.

A feltárt tényállásra tekintettel a gyermek szakértői bizottsági véleménye felülvizsgálatának iskolai kezdeményezésével kapcsolatosan alapjogi visszásság az Iskola tekintetében nem állapítható meg.

Összegzés

Vizsgálatom során arra kerestem választ, hogy egy iskolai osztályközösséget érintő állandó konfliktusos helyzet miként oldható fel az iskola rendelkezésére álló szakmai kompetenciákkal és eszközökkel.

A jelentésemmel fontos rámutatnom a konfliktust kiváltó és álláspontom szerint alapvetően meghatározó körülményre, miszerint adva van egy osztályközösség, amelynek tagjává válik évismétliként a szakértői bizottság véleménye alapján egy integráltan oktató

sajátos nevelési igényű tanuló, egy olyan Iskolában, amely iskola az integrált oktatáshoz szükséges feltételekkel nem rendelkezik, e feladat ellátást az alapidokumentuma sem tartalmazza. Sőt további sajátos nevelési igényű tanulóknak van jogviszonya az Iskolával.

Az alapprobléma már eleve magával hozza az osztályban rövid idő alatt kialakult konfliktus helyzetet. Az érintett tanulónak az osztályközösségbe való befogadására a bizottsági véleményben meghatározott fejlesztéseken túl a mindennapi életvitelhez szükséges magatartási minták elsajátításának az elősegítésére lenne szükség az osztályközösség tagjainak érzékenyítése mellett. Ugyan az Iskola igyekezett különböző intézkedéseivel a helyzet rendezésére a különböző szervek és személyek bevonásával, azonban a feltételek hiányának egyértelmű következménye, hogy az osztályközösség nem működhet, az integráció nem válhat sikeressé egyik oldalról sem. Hangsúlyoznom szükséges, hogy a védelemre és gondoskodásra a gyermeknek mindenki mással szemben megillető joga van, az iskoláknak pedig kötelessége a gyermekek jogait megóvni és biztosítani számukra az ehhez szükséges feltételeket, és ezen keresztül egy osztály valamennyi tanulójának (beleértve a bántalmazó tanulót is) emberi méltósághoz való jogát. Ennek keretében pedig mindent meg kell tennie a rendelkezésére álló oktatás-szakmai intézkedések vonatkozásában (sajátos nevelési igényű tanulók oktatásához szükséges iskolai feltételek megteremtése) és élnie kell a jogi lehetőségekkel (pl. gyermekvédelmi jelzés megtétele, hatósági eljárás kezdeményezése, szakértői bizottság véleményének felülvizsgálta).

Intézkedéseim

A jelentésben feltárt alapvető jogokkal összefüggő visszasság orvoslása és jövőbeni bekövetkezésének a megelőzése érdekében

- 1) a Pomázi Német Nemzetiségi Általános Iskola igazgatójánál az Ajbt. 32. §-a alapján *kezdeményezem*, hogy
 - a) tegyen intézkedéseket a bántalmazás és az iskolai erőszak hatékonyabb megelőzésére, ennek során az Iskola pedagógusai fordítsanak kiemelt figyelmet a tanulók közötti konfliktusokat kiváltó körülmények kellő időben való felismerésére, a mögöttes okok feltárására, a konfliktus bekövetkezésekor az ügyben érintett tanulók jogainak a biztosítására;
 - b) alkossa meg az iskolai bántalmazás megelőzésére, kezelésére szolgáló szabályzatot (ún. bántalmazás elleni protokollt);
 - c) az Iskola alapidokumentumában meghatározott köznevelési feladaton túl felvett tanulói tekintetében az állapotuknak megfelelő oktatási feltételek biztosítása érdekében tegye meg a szükséges intézkedéseket, mérlegelve a gyermek legjobb érdekét is;
- 2) a Váci Tankerületi Központ, mint fenntartó igazgatójához az Ajbt. 31. §-a alapján azzal az *ajánlással*, hogy tekintse át a Pomázi Német Nemzetiségi Általános Iskola által a sajátos nevelési igényű tanulók számára nyújtott oktatás feltételeit, és biztosítsa az érintett gyermekek állapotának megfelelő oktatást az iskola alapidokumentumának szükséges módosításával, vagy a gyermekek legjobb érdekeit szem előtt tartva biztosítsa az állapotuknak megfelelő oktatási intézményt.

Budapest, 2025. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos